

GAMMA: Žíš / Tábor / Bolševik.

EX LIBRIS
JAROSLAVA REICHLA

GAMMA:

JEŽÍŠ, TÁBOR, BOLŠEVIK.

GAMMA:

JEŽÍŠ, TÁBOR, BOLŠEVIK

VYŇATO
Z „VÁNOC“ II.

VYDAL B. KOČÍ V PRAZE
1920

JEŽÍŠ, TÁBOR, BOLŠEVIK.

VÁNOČNÍ svátky letošní zvlášť důrazně dávají otázku, která i za dřívějších dob v rozpacích duší často bývala kladena: »Kde by stál Ježíš dnes?« Skrytý, pravý smysl otázky je však: »Kde bys stát měl ty?«

Odpověď na otázku o Ježíšovi jest odpovědí i tobě. Nelze jí neslyšet. Ježíš platí nám dosud za člověka spravedlivého; ne-li za absolutní ideál spravedlnosti člověcké, jistě za muže tak vysoké míry její, stačící bezpečně pro většinu případů praxe životní, byť ne pro všecky, že můžeme k němu dosud vzhlížet jako ke vzoru. Jde-li proto, člověče, i tobě o spravedlnost jako základ životních vztahů mezi lidmi, logika odpovědi o Ježíšovi zasáhne i tebe.

Uhýbají se dnes lidé příliš této logice. Bojí se její odpovědi, že by pak i je zavazovala. Tak zjevuje se dnes zejména velká většina vzdělanstva. Není schopna rozhodnout se, váží na jedné misce svůj ohrožovaný prospěch dosavadních výsad ze starého řádu, na druhé své mravní svědomí a — mlčí!

Ale zbabělost polospravedlivých nemůže zadržet postup spravedlnosti: přijde její vítězství, neboť proto je spravedlností, aby jednou zvítězila. Jenže zbabělé slabošství inteligence zdržuje její příchod

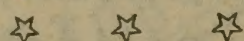
a tím vyvolává zlo, že nástup spravedlnosti neděje se čistě, po lidskosti pravé, nýbrž ve spojení i se mstou sociální, s křivdou oplácející za staré nespravedlnosti. Tak všichni ti příliš opatrní, nedobří vůdcové a lžiučitelé svého lidu vydávají se dnes v nebezpečí, že zítra budou postaveni k bílé zdi, čelem k soudu.

Ve starší české literatuře z let čtyřicátých devatenáctého věku zjevila se příznačně česká rýmovačka Havelkova o kuřáku, veleba jeho všeléčivé dýmky, s charakteristickým posláním vzhledem k bouřlivému neklidu nadcházející nové doby. Všecko opatrnictví českého inteligenta zbabělce zhustilo se do veršů:

»A kdyby svět jal se bouřit,
jak by chtěl již z outorů,
pomyslím si: „Budu kouřit!
nepolezu do sporů!“«

Hle! Havelka, magnus parens! Veliký Otec dnešního opatrného vzdělanstva! Je to zejmena český spisovatel, který ve veliké většině se uklízí dnes do zátiší s havelkovskou fajfkou, a zatím, co svět kouří se už k nebesům dýmy bojů lidí s lidmi o nový rád pospolitosti, chtěje opravdu již »z outorů« — on odhodlává se mocně: »Budu kouřit! Nepolezu do sporů!«

Z kolika těch havelkovských, rozšafnických dýmek budou zítra po zemi ležet střepy?

Co spatřuje se dnes (nebo spíše: co nechce se nám spatřovat) na Rusi i mimo Rus, není věc te-

prve dnešní. Počátky leží tisíce let na zad. To je pouze nový, ovšem nebývale ohromný akt téhož velikého zjevu, akt odvěkého boje nuzných s bohatci, bezbranných s ozbrojenými, křivdami utištěných s utiskovateli, přemnohých s nečetnými. Mnoho aktů již přešlo jevištěm světa, mnohokrát už byl vstal nuzný bratr proti bohatému bratru, — vždy podlehl mu znova. Dnešní obrovské povstání nuzných čerpá svoji víru, naděj, sílu z téhož prastarého pramene, odkud jich byla nabírala všecka povstání dřívější: z i d e y. Z myšlenky spravedlnosti a bratrství všelidského, která m u s í být jedenkrát uskutečněna. Nemůže být pro člověka spravedlivého ani nejmenší pochybnosti, že ke dnešnímu povstání je zde plně platný, ethický, ideový důvod. Společnostní, dosud mocí udržovaný řád nespravedlivé nadvlády člověka nad člověkem ve prospěch držitele moci musí být povalen a nahrazen řádem novým, opřeným o spravedlnost.

Neznamená to, že bude odstraněna nadvláda člověka nad člověkem vůbec; jenže bude to nadvláda duchovní, ušlechtilá a bratrská, užívaná duchem silnějším v e p r o s p ě c h ovládaného ducha slabšího, nikoli jako dosud nadvláda hmotná a její zkáznou mocí zneužitá, odšlechtěná nadvláda duchová na ú j m u bratra neosvíceného a nerozvitého. Bude to nadvláda, kterou už tisíce let bez hrubé moci provozují nad myslemi lidskými nejlepší duchové, myslitelé a hlasatelé náboženství, spisovatelé a umělci, vědci a objevovatelé, nadvláda směřující ke svobodě všech, ke zjasnění a zvelebení života všech, k rozvoji a ke zharmonování

síly všech, potřebné k uskutečnění toho, proč lidstvo žije na světě.

Tato krásná, duchovní nadvláda potrvá, ale právě proto musí zmizet hrubá, násilnická nadvláda konaná nespravedlivě v sobeckém zájmu jednotlivců, rodů, tříd, národů. Povalení nespravedlivého, protiživotného řádu, jenž tuto špatnou nadvládu umožňuje i udržuje, je budoucí jistotou; víra v příští spravedlivé uspořádání lidské pospolitosti náleží mezi nejstarší a nejhouževnatější víry ducha člověkova. Dnešní povstání nuzných a utištěných jde za týmž ideálem; o mravním opodstatnění jeho proto nemůže být pochyby.

Pochyby jsou však o tom, je-li připraveno, založeno a vedeno opravdu tak, by mohlo už dojíti k uskutečnění nového řádu světového.

Jsou dva hlavní způsoby, jak dojít k uspořádání lidské pospolitosti na základů spravedlnosti a bratrství člověka k člověku.

Jeden chce vzděláním a výchovou proměnit lidi tak, aby sami od sebe, dobrovolně, vědomě a rádi se usjednotili o novém řádu, dobrovolně se vzdali své nadvlády a výsad moci a bohatství, dosud užívaných sobecky na újmu druhého, a místo toho spokojili se vyšší nadvládou duchovní na prospěch druhého. Je to způsob nutně zdlouhavý. Jeho příliš pomalé tempo působí zdání, že vůbec nemůže vést k cíli, neboť člověk prý vůbec se nemění mravně, a nikdy se dobrovolně svých výsad mocně dobytých nevzdá. Není to jistě pravda: člověk pokra-

čuje ethicky a jsou, za všech dob byly příklady takového dobrovolného vzdání se nespravedlivých výhod. Je však pravda, že pokrok děje se nesmírně pomalu, měřen-li krátkostí života člověkova, a odtud přirozeně vznikající žádostí: žít, opravdu, na plno žít, ne pouze uboze, kuse živořit.

Z té přirozené žádosti jedincovy vzchází myšlenka druhého způsobu, rychlejšího: nečekat na dobrovolné odhodlání držitelů moci a bohatství, nýbrž bojem a tlakem mass nuzných, silou většiny donutit mocnou menšinu ke spravedlnosti a k novému uspořádání společnosti lidské. Způsob tento, násilím, napovídá člověku jeho cit rychlého unikání života, netrpělivost, smysl spravedlnosti, který přísně domáhá se uspokojení, i konečné poučení z dějin lidstva. K tomuto způsobu připínají se s mocnou nadějí oči většiny, která jej pokládá za správný a bezpečný.

Ale pro člověka myslícího, jenž svou spravedlností chce mít zahrnuty naposledy všecky, ne pouze část, jenž má na mysli zájem vyššího života všech, skutečné bratrství všech, právě z té okolnosti, násilí, vzniká pochybnost, zda způsob žádaný je vskutku pravý a bezpečný? Dodělá se takto člověčenstvo opravdu žádoucí jednoty, skutečného bratrství? Či snad způsobí se tím jen v jiné formě opět rozdvojení lidstva? Může ve věcech ducha rozhodnout hmotné násilí? Nebude snad prvek násilí působit rozkladně nanovo, takže nakonec věci lidské octnou se zase tam, kde bývaly, totiž ve starém řádě nespravedlivém?

Začínáme těžký pokus dle rychlé methody druhé. Všecka nálada doby k ní pudí: Lidé moderní žijí příliš rychle; válka a její důsledky posunují před každého z nás závěrek života o hodný kus blíže před oči než by mělo normálně být; žízeň »vyžít se«, vyběsnit se v požitcích, pozorovaná za všech dob mohutně vzrušených naplňuje všecky mysli prudkým dychtěním »Uchvať den! Zítra už bude snad pozdě, neboť zítra už snad budeš bradou vzhůru, mrtev!«; obecný atheism, temná nevěra v život a v jeho vyšší smysl, cíl, pokračování k tomu dodávají ponurý doplněk: »Mrtev! A navždy mrtev!«; k tomu massy nuzných spatřují na vlastní oči všecko to úžasné dnešní hýření boháčův i zbohatlíků, měří rozkoše jejich na svých újmách, pravých i domnělých — a tak úhrnem duše velikého zástupu naplňuje se odhodláním, svést rozhodný boj o život nyní. »Teď anebo nikdy!«

Zvýšená prudkost odhodlání a zvláště ohromný číselný nástup mass k rozhodujícímu zápasu jest ovšem účinkem světové války. Massy poprvé v dějinách lidstva spatřily se na vlastní oči ve svých milionových armádách, poznaly poprvé na plno ohromnost síly svých spojených paží, uvědomily si, že tyto jejich vlastní síly to byly, kterých menšina až dotud byla užívala proti nim, poznaly svoji nesmírnou hloupost, že se dávaly tak snadno zneužívat na svou újmu. Konec tisícileté hlouposti nuzných! Konec řádu, jenž naším důrazem prospíval jim proti nám! Toutéž silou, kterou jsme drželi, bránili sociální rád škodlivý pro nás, dáme světu řád nový!

Jaký však nový? Zde vůle mass se zastavuje a štěpí ve dva proudy. Jeden je nesen vášní sociální odplaty a chce jen řád prospěšný dosavadním utištěným: přišla veliká chvíle Rudých Krkavců, o níž mluví vesnický prorok dramatu Verhaerenova! Druhý nesen je ideou a dychtí stvořit nový řád pospolitosti prospěšný všem, bez rozdílu dosavadního majetku i vin jeho nabytí a užívání. Obojí proud ovšem vidí stejně příčinu zla sociálního (ne-li všeho, jistě hlavního) v nerovnosti majetkové, ale liší se v řešení otázky, co s ní?

Proud sociální odplaty, nesený jen vášní, prostě zabírá všecko bohatství menšiny, převádí je v ruce nuzných, z nichž takto na obrat dělá bohaté (ovšem méně bohaté, vzhledem k velikému počtu jejich), z bohatých nuzné. Vyměňuje tedy pouze obě strany zápasu, odklízeje sice kus dávných křivd, ale v pravdě nového řádu společnostního nedává: zde noví boháči, tam noví nuzní; změna jen v lidech, nikoli ve věci. Pro massy temného lidu, který nedomýšlí otázky, nýbrž má na zřeteli jen svůj osobní zájem kvapně ubíhajícího žití, zdá se to být jediným pravým a nejlepším řešením. Ovšem je to neřešení, jež nic nemění.

Proud druhý vedený ideou shledává řešení a cestu k novému řádu světovému v komunismu. Podstatou jeho je: Všecko občanstvo státní změní se v pracovní pospolitost; každý bez výjimky koná práci mu určenou a za to stát mu zabezpečuje podíl obživy; nechceš-li pracovat, zhyneš hladem. Řízení veškeré práce ve státě, přípravu a výchovu k ní, pak distribuci výrobků má na starosti stát,

jenž zabere pro pospolitost všecky prostředky a pomůcky, aspoň velkovýrobní. Tím zdroje osobního a rodového bohatství, využívaného k nespravedlivému ovládání člověka člověkem, pominou; v důsledku toho přestane rozdíl mezi lidmi po stránce hospodářské, nebude boháče ani nuzáka, robotníka ani zahaleče vykořisťovatele ani cizopásníka, budou jen užiteční pracovníci hospodářsky sobě rovní. Všem stejná povinnost práce, ale i všem stejně za bohatým stolem života! a všem za ním stejně dobře! To je jádro komunismu vůbec a dnešního komunismu ruského, bolševismu zvlášť. Bude rozřešením tisícileté otázky? Povede nás dobrou cestou k cíli spravedlivého uspořádání lidského bytí?

Třeba lišit dvojí komunism: pravý a nepravý; to záleží na tom, jaká idea stojí nad ním, k jakému vyššímu cíli má být prostředkem, neboť zajisté nemůže být účelem lidského usilování.

Účelem komunismu může být nejprve a nejníže pouhý hmotný blahobyt všech členů pospolitosti; to je idea velmi malá. Na vyšším stupni může být jeho účelem duchovní blaho všech, nová ušlechtilá kultura národní. Na ještě vyšším může mu být ideou všelidské bratrství a organisace veškerého kulturního úsilí lidského v jediný celek. Nad tímto účelem stojí už zájem transcendentní, věc boží, dílo kosmického Ducha, jemuž usilování lidstva slouží. To je nejvyšší účel komunismu, nad nějž výš ještě jsme se nedomyslili a snad už nedomyslíme; v bohu, v díle pro boha je

poslední, nepřemyslitelný důvod a smysl života člověkova i lidstva, který relativně nejlépe, nejuspokojivěji odpovídá na naše otázky »Proč žít? proč pracovat?« a rovněž tak, relativně nejlépe i na otázky »Proč bratrství? Proč komunism?«

Po soudě mém jen komunism, který se spojuje s tímto nejvyšším důvodem pro lidské myšlení, s věcí boží, je komunism pravý a nadějný, že se udrží; nestačí však k jeho uhájení důvod nižší: ani všelidské bratrství a světová kultura, ani osvěta národní, ani zájem o blaho národa, státu, obce, rodiny, tím méně blaho třídy, stavu, hospodářské společnosti. Komunism opřený o boha má ovšem moc, uhájit i tyto komunismy nižší; ale třeba uznat, že ani tento relativně nejvyšší princip, idea boha, neovládá člověka vždy a silou stejně mocnou; jako nemá vždy dost moci v mysli lidské, aby člověka udržoval na cestě dobra, tak nemá ani vždy dost síly uhájit člověkova chtění komunistického.

Komunism náboženský (nebo snad spíše zbožštělý, k bohu zaměřený) zakládá se na živém osobním vztahu člověka k Duchu; člověk pochopil silně, že jeho bytí má původ jen z boha, účel jen pro boha, smysl jen v bohu a v jeho díle; porozuměl tudíž, že musí být jeho žití a konání srovnalé s ideou a ideálem božím, dle toho, jak je pojímá. Míra mravní hodnoty činů jeho závisí na míře, kterou člověk »má boha«, to jest na míře intensity jeho vztahu k němu. »Mít boha« mnoho nebo málo činí veliký rozdíl v ethické jakosti činů člověkových; to znamená, že mravní jakost činů je závisla

na vlastnostech, které představa lidská bohu přičítá. Aby v člověku mohla povstat rozhodná vůle, stát se komunistou náboženským, musí být v něm vnitrná jistota (víra), že bůh jeho je bohem spravedlivým, který vytrvale a věrně usiluje o spravedlnost (»pravdu« ve starém způsobě mluvy), chce pevně jejímu vítězství nad křivdou, má sílu jí pomoci k němu; odtud musí být v nitře člověkově ubezpečení, že i jeho vztah k bohu je nejprve založen na spravedlnost, z čehož plyne nutně i spravedlivý vztah člověka k člověku (a ovšem dál domýšlen ke všemu živoucímu, ba ke všemu, což jest). Z těchto představ a vztahův objeví se člověku ethická nemožnost bohatství, neboť žádné bohatství není zcela spravedlivé, úplně prosté křivdy a násilí; důsledně z toho nutnost bezbohatství, domyšlená v nutnost moudré, zdravé, dobrovolné chudoby; ve vztahu k člověku druhému nutnost bratrské pomoci, aby jeho život a dílo netrpěly újmy nedostatkem a nouzí, neboť potom odraz toho projeví se nutně v životě a díle všech. Proto přirozeně bratrství se všemi bez výjimky. Z toho konec konců pospolitost vzájemné pomoci po stránce hospodářské k zachování rozumné zdravé míry životní všech — komunism, opět ne jako účel pro sebe, nýbrž jako prostředek ke splnění člověkova poslání, jeho díla pro boha. — Význakem tohoto komunismu náboženského je, že je komunismem především dávajícím, nikoli především beroucím. To je rozdíl důležitý.

Úhrnem tedy: podstatné rysy komunismu pravého, živoucného a nadějného jsou: Je založen na ži-

vém osobním vztahu člověka k bohu, a na přísnou spravedlnost k člověku, každému bez výjimky. Je prostředkem k naplnění vlastní životní idey, t. j. pravého osobitého díla člověkova pro boha, tedy díla nutně zadarmo. Uznává povinnost a právo naplnění této idey u každého bez výjimky, chápe souvislost a stejnocílnost všech lidských životův a děl — hájí tedy nutnost bratrství a vzájemné pomoci všem ode všech, bez omezení na příslušnost k nějakému celku, národu, církvi, sektě, třídě, společenstvu. Je nezbytně spojen se způsobem živobytí prostého, zdravě chudobného, za úplného zásadního popření bohatství a násilí. Je dobrovolný, dává především.

Komunism nepravý liší se od něho právě v těchto rysech podstatných; vyplývá to odtud, že chce být zásadně bezbožecký, vylučuje anebo obcházeje nejvyšší ideový princip lidského žití a konání. Nebuduje na živém osobním vztahu člověka k bohu a proto nenalezá dost účinného odůvodnění, ani proč třeba býti spravedliv k člověku, ani proč třeba sloužit lidstvu, humanitě, osvětě, ani proč uznávat povinnost bratrství a vzájemné pomoci; stejně však nenalezá důvodu, proč třeba se zříkat bohatství a násilí. Z těch právě příčin sám nucen je užívat násilí, hrubé moci donucovací, aby jakž takž nahradil chybějící moc duchovní, účin důvodů, myšlenky, mravní zásady a vynutil ze členů pospolitosti plnění rozkazů, práci. Odtud, z nutnosti násilí, jde, že je to komunism nedobrovolný, především beroucí; bratrství v něm je pouhé zdání, anebo nanejvýš jde tu o bratrství kusé, bratr-

ství spolkové a cechovní, tvrdě omezené na příslušnost k určité třídě, církvi, sektě, stavu. Udržuje se ne z niter všech, nýbrž zvenčí, nátlakem moci vladařské, třebas i na odpor většiny. Klade hlavní důraz na práci pro výrobu, na zboží, nikoliv na dílo pro boha, jenž je mu ohyzdným přežitkem nevědomých dob; takového díla nezná, nechápe, ono může mu být jen pro smích, zejména při požadavku, konat je zadarmo. Poněvadž je atheistický, logicky materialistický, musí spatřovat smysl života člověkova v požitku; proto nemůže se srovnat s myšlenkou života prostého, bez mnoha nepravých potřeb. Odtud nezbytně začíná se rozbořovat sám: hlásá požitek, mnoho požitků, proto chce bohatství: tak připouští opět nespravedlivost, kterou chtěl prvopočátečně vymítnout z lidského bytí, sahá sám k násilí, omezuje a ruší svobodu tak dlouho, až pak, když zamýšlené »blaho všech« stalo se neštěstím všech, nastane vzepření znevolničených, nedobrovolných komunistů-nekomunistů. A pak: nutný pád zpět do starého, nespravedlivého řádu s hrubou nadvládou zištné moci člověka nad člověkem, s novým vztyčením bohatství, křivdy, útisku. Odbytá etapa, odehraný akt tisícileté tragedie lidské. Bez rozřešení, bez rozhodnutí.

Pohleďme nyní na komunism Ježíšův.

Ježíš dojista byl komunistou. Ale mýlí se v jádře věci ti kdo hledají jeho komunism v tom, že Ježíš přede vším, ba snad výhradně b r a l — tak, když poslal učenníky do cizí stáje odvázat oslátko, jehož

potřeboval na vjezd do Jerusalema, když usedal za cizí stoly jíst a pít, vcházel do domu knížete farisejského, aby tam jedl chléb když vyslal své přívržence zabrat večeřadlo k poslední večeři velkonoční.

V tom nebyl komunism Ježíšův, nýbrž v tom, že on přede vším dával, a dával zadarmo: teprv na tomto základě, že napřed dával, směl a mohl potom i přijímat. Dával nezištně, nehledaje platu, své nové učení; rozdával zadarmo výsledky svého mnohaletého myšlení, nenásleduje učitelů-prodavačů; dával ne za peníze nemocným a zmrzačeným své umění lékařské; dával — a to bylo jeho dávání nejcennější — příklad svého života srovnalého skoro dokonale s jeho učením; ukazoval tak lidem možnost žití svatého, naplněného dílem pro boha beze zisku hmotného, v chudobě, ale při tom a právě proto jasného, krásného a radostného — podal jim živoucí důkaz možnosti a skutečnosti mravního štěstí. Ta tři leta, o nichž víme z jeho života, jsou naplněna takovým dávajícím komunismem.

Mohl především dávat, a teprv po tom přijímat ovšem jen proto, že měl silný osobní vztah k bohu, jejž pojímal jakožto otce všech. Bylo proň vnitřní jistotou boží otcovství všech; z toho přirozeně prostě vyplynulo mu bratrství všech. Proto nalehal i na jiné, aby dávali také jako on. Souhlasně s tím stál jeho život na spravedlnosti a spravedlnost vymáhal i na jiných; v souhlase s nejvyšší ideou o bohu otci byl i jeho způsob žití chudobný, důsledně přišlo odtud i jeho zásadní zamítání bohatství. Z mocného citu spravedlnosti, který proň vyvěral přímo

z jeho vztahu k bohu, otci všech stál Ježíš nutně na straně utištěných, slabých, ponižovaných; ale jeho silný cit bratrství všech dával mu možnost želet i druhé strany, bohatých, utiskujících, mocných, plakat nad Jerusalemem fariseův a zákoníků. Bratřími mu byli právě všichni: »Líto mi zástupu.«*)

Jaký důrazný význam mělo v jeho vnitrném životě »dávat«, ukazuje drobný příběh o Zacheovi, hejtmanu celníků. Řekl Ježíšovi, že polovici svého statku dává chudým a kohokoli oklamal, čtvernásob mu vrací. Na to Ježíš: »Dnes spasení stalo se domu tomuto, protože i on (Zacheus) je synem Abrahamovým« (to jest synem božím, pravým bratrem, majícím boha). Co činil Zacheus, bylo zcela po mysli a přesvědčení Ježíšově — to byl komunism jeho slohu a rázu, to bylo bratrství, jak je on sám chápal.

Zvlášť však je tato věc zdůrazněna ve slovech Ježíšových o poslední večeři velkonoční. Jsou to slova o chlebě a víně. Čtou-li se zcela prostě, nepředpojatě a vybere-li se z odchylných tří zpráv

*) Připomeňte si, kdo ještě čítáte v evangeliích (není už jim mnoho čtenářů dnes, na jejich škodu!), některá jeho slova: „Jeden jest otec váš v nebesích. Vy pak všichni bratři jste." „Umíte souditi způsoby nebe a země (povětrnost dle oblak a větru), proč sami od sebe nesoudíte, což spravedlivého?" Zatracuje ty, kdo viděli jednoho z nejmenších lačnět a nenasytili, žíznit a nenapojili, nahého a neoděli atd.; mluví o tom, jak ti, kdo mají statky, nesnadně vejdou do království božího; radí bohatému jinochu prodat vše, co má, a rozdat chudým; stejně radí strojit hody ne bohatým a příbuzným (nebot by mu odplatili!), nýbrž chudým a mrzákům, kteří nemají čím odplatit — a v tom je blahoslavenství! učí chudé žít (vcházet těsnou branou), nepečovat o to, co budeme jíst a pít, čím se odívat, neboť život je mnohem více než toto — atd.

o tom, co je jim společno, čtou-li se bez pozdějších mysteriosních skel kněžských a bohosloveckých, jsou zcela jasná a srozumitelná. Ježíš zde učenníkům dává chleba i vína, vybízí je, aby je dělili mezi sebou a činili to na jeho památku. »To čiňte na mou památku!« (totiž dávat a dělit mezi sebou). Nic víc, nic méně; nic snadnějšího, ale také, dle okolností, nic obtížnějšího nad to. Rozumí se, že chléb a víno zde znamenaly vše, co třeba mezi sebou dělit a sobě navzájem dávat; nikoli pouze skutečný chléb a skutečné víno, nýbrž všecky pravé potřebné věci života bratrského, hmotné i duchovní.

Dávat! to pokládal Ježíš za nutno důtklivě přikázat svým stoupencům pro další jejich žití, ve vážné chvíli, kdy cítil, že ho na dlouho už mezi nimi nebude a kdy obával se, že bez jeho nalehání, bez jeho vlastního příkladu, možná, zase všichni odpadnou od bratrství a spravedlnosti druh ke druhu, i začnou na novo opět především brát, loupežit, kořistit, drancovat druh druha bez lásky, bez bratrství, beze spravedlnosti. Snad v té tragicky velké chvíli před rozchodem mu zatanula v duchu nedávná událost z chrámu jerusalemského: Viděl se, jak uchvácen hněvem vyhání z domu božího obchodníky, hokynáře s holuby, směnárníky, kteří z něho byli udělali peleš lotrovskou proto, že dychtili po bohatství, usilovali brát a ne dávat, více sloužili mamonu než bohu. Popatřil snad v tu chvíli na své učenníky, kteří také stále očekávali od něho zisk, i hmotný, odměnu bohatství za to, že jej následovali, opustivše svůj majetek doma (jak se pro-

zradil krátce před tím Šimon! jak zjevila se ohyzdně matka synů Zebedeových!) — a počal se obávat, aby také j e h o c h r á m, jeho nový člověk boží nestal se po příkladě jerusalemském peleší lotrovskou. Z těch snad obav přikázal jim bratrství: d á v a t a d ě l i t m e z i s e b o u — t o činit na jeho památku!

Bylo třeba protřelého umění bohosloveckého, z prosté věci udělat nehorázné tajemství eucharistie, zmámit oči lidí tak, aby přestali vidět vlastní jasné jádro příkazu a aby zažehnuti tajemnůstkářstvím napotom vyvodili tolik zla a násilí, krutostí a zločinů, nebratrství a nelidství ze slov, jež měla setrvat v duších stoupenců jako jasný zákon bratrství, prostě pochopitelný příkaz d á v a j í c í h o komunismu. Nebál se Ježíš nadarmo v cizím večeřadle v onen poslední večer! Z chrámu jeho, ze sněného jeho ideálního nového člověka potom udělali vskutku peleš lotrovskou! a ještě se při tom dovolávali rouhavými, nečistými ústy vlastních jeho slov!

Že tu ve slovech Ježíšových neběželo o žádné mysterium, nýbrž o zcela prostý příkaz srozumitelný všem, kdo c h t ě l i rozumět jádru jeho, dosvědčují dvě věci..

Předně: Ježíš nebyl esoterikem, to jest učitelem, který by byl býval hlásal d v o j í nauku jednu jaksi hrubou, ne zcela pravou pro temný lid obecný, a druhou pravou, tajnou pro hrstku zasvěcenců. Naopak: jeho nauka byla jen jedna, táž pro všecky bez rozdílu, třebas učenníci mívali pochybnosti, říká-li svá slova a podobenství jen jim, anebo všechněm. (Tato tupost učenníků, nechápat i věci zcela

prosté z jeho úst, následek jejich negramotnosti, Ježíše skličovala; najde se to po různu v evangeliích.) Esoterism odporoval Ježíšovu bratrství a vše-lidství — jen nebratrství vymýšlí a žárlivě ukrývá tajné nauky, lišíc aristokraticky vzácné vyšší vyvolence od černého stáda; Ježíš, vší svou bytostí demokrat, lidovec, opravdový přítel lidu, nemohl hrát naproti němu úlohu neupřímného tajnůstkáře — takovou úlohu mohou hrát jen aristokraté, zhrdači mass, nepřátelé lidu. Proti dvojitosti učení, proti esoterismu, tajnůstkářství namířena jsou jeho slova: »Nic není skrytého, co by nemělo být zjeveno, aniž jest co tajného, ježto by nemělo býti zvěděno.« Duch tak jasný, přímý a poctivý nemohl tajnůstkařit a dávat negramotným učenníkům osudné rebusy ve chvíli tak vážnou — mluvil naopak co nejprostěji. Snad právě to bylo neštěstím, že mluvil tak prostě! neboť prostým věcem lidé rozumívají nejneochotněji.

Druhou významnou okolností je, že o celé události při poslední večeři není ani slůvka zmínky právě u toho evangelisty, kde by dle povahy věci a dle charakteru spisovatelova čekala se právě nejobšírnější zpráva: J a n mlčí o tom naprosto. Jan však byl právě duch esoterický, mystik, milovník tajemství a tajemnůstek, který jistě by si nebyl býval dal ujít takovou událost a taková slova, kdyby v nich byl býval slyšel vskutku něco tajemného, skrytý obsah esoterní. Ležel v ten večer na prsou Ježíšových a neslyšel, nezaznamenal věci tak význačné!, nevšiml si slov, do nichž takřka učitel byl zhustil všecku tresť svého učení! Z toho je zjevno,

že tenkrát, ve večeřadle velikonočním, nebyla slova ta myšlena a vyřčena s tajemstvím, nýbrž zcela prostě: »Dělte mezi sebou a dávejte sobě! nikoli jen mne, jen můj chléb, mé tělo, mou krev — nýbrž i svůj chléb! to, co máte vy a čeho potřebují všichni v bratrství!« Věc byla patrně Janovi tak samozřejmá a prostá, že ani neuznal za nutné ji slůvkem zaznamenat: dávat, dělit mezi sebou — to plynulo přirozeně ze vztahu k Otci, z bratrství všech. Evangelista Jan je mi proto klasickým svědkem *a negativo*, a zároveň důkazem, že to, co ve slovech Ježíšových se jeví mysteriosního, je dodatkem doby pozdější, falsum kněžské.

Odkud a proč falsum? Jednak asi z obecného sklonu neosvícených duší lidských, nemoci nikdy snést věcí zcela jasných, zcela prostých a proto dychtících učinit z nich vždy věci složité, nejasné, tajnůstky a tajemství. Jednak asi z obavy kněze, který pochopil pravý prostý smysl slov, ale lekl se příkazu »Dávat! Dělit mezi sebou!« Slova příliš nebezpečná kněžskému měšci!, příliš svým komunismem ohrožující existenci bohatství a boháče, na něž špatný kněz všech dob a všech náboženství se přípínal, ssaje! —

Čím zhynul komunism Ježíšovský? Tím, že učenníci a přívrženci jeho neměli už pravého osobního vztahu k bohu jakožto otci všech, jejž tak silně, živě, logicky byl cítil, chápal, skutky osvědčoval Ježíš. Na počátku, silou vzpomínek na učitele, trval komunism dávající v obci, členové nosili své majetky do společné pokladnice, ale pak nedostatkem nejvyššího Ježíšovského principu životního,

idey boha-otce všech, nastala nutná desorientace. Bratrství počalo mizet a hynout, nemajíc smyslu a opory bez Otcovství; spravedlnost a láska vzájemná přestávaly být osnovnými základy pospolitosti, ustávalo se dávat, začínalo se opět především brát, do obce rozkládající se sobectvím počala opět vnikat dychtivost bohatství, evangelická prostota a chudoba se stávala staromodním přežitkem: komunismus pozbyl síly a smyslu.

Ztrátou Ježíšovské představy o bohu-otci všech vrátil se do života komunistické obce temný zděděný pomysl starožidovského Jehovy, boha vyvoleného jediného národa, bůh ne lásky, ale tvrdé msty a kruté spravedlnosti, která namnoze byla nespravedlivostí; jeho návratem nastal nutný rozestup obce od učitele Ježíše, jenž musil být proměněn proto úsilím bohoslovců v přelud zcela jiné podstaty, směru a cíle: v Krista.

U komunismu Táborského totéž jako u komunismu Ježíšovského: S počátku nade vším idea boha; pro boha podnikané veliké dílo konečného zkažení hříchu a ďábla, zřízení obce boží. Z »otcovství« božího vyplývalo prostě bratrství a sesterství všech; odtud zrušení individuálního, odděleného majetku, komunism dobrovolný, radostně dávající. Popření bohatství v zásadě i v praxi; vědomé úsilí o dobrovolnou evangelickou chudobu. S počátku vyloučení všeho násilí (ti poutníci pouze s holemi v rukou, beze zbraní!). Táborství prohlásilo konec všeho poddání i panování, zrušení roz-

dílu stavů, odklidilo daně, úroky; vyslovilo, že »všichni budú rovně bratřie i sestry«, že »nic není mé a tvé«, stanovilo obecnou povinnost pracovní, zavedlo výchovu mládeže pro určitá řemesla atd.

Ale velmi brzy v komunistické republice táborské, sociální theokratii, kde měl vládnout jedině bůh, začala se zkáza: rychle přestal tam vládnout bůh a jal se vládnout jen člověk. Místo Ježíšovy představy boha lásky a spravedlnosti objevil se ve vládě obce duch nesnášelivého, tvrdého, mstivého Jehovy starozákonního — »Otec« všech ustoupil v pozadí, a objevil se bůh omezené obce »vyvolených«, soudce a hněvivý stihatel hříchů, spěchající vyhladit se světa všecky, krom »dítek božích«.

Tím okamžikem zmizelo bratrství všech, zbylo jen kusé lžibratrství církevní, úzké kruté pabratrství sektářské, přezkoumávající členy dle vyznání určitých článků víry, mající své meze v mezích určité dogmaticky nabarvené pospolitosti. Lžibratrství dovolovalo, ba přikazovalo násilí — vyhánět, pobíjet, spalovat lidi jakožto »kozly« a kacíře stalo se mravní povinností pravého bojovníka božího. Vraždy pouze pro víru dály se jako ethická nutnost pro boha! Do tak smutného bludu zbloudilo rychle Táborství (a husitství vůbec); Žižka, duch nábožensky velmi úzký, temný a nesvobodný, na vždy se poskvrnil svým ukrutným odpravováním lidí lišících se od jeho víry jen odstíny zcela podřadnými. To, proč před zcela krátkou dobou byl se národ zdvihl, rozplameněn hněvem pro osud Husův v Kostnici, pro hrubé hmotné násilí ve věcech víry a svědomí, dálo se v Čechách z Tábora a

z vojska Žižkova po stech a stech, jako věc záslužná, bohu milá, svatá, a — ve jmenu téhož mučenníka Husa! Kdyby byl nebýval z Tábora spálen pro víru svou nikdo jiný nežli Kániš na Klokotech, a rukou Žižkovou rovněž pro víru nikdo jiný nežli Martinek Húska (Loquis), tak ohavně upálený na roudnickém náměstí, zabedněn v sudě — stačilo by to na důkaz, jak daleko odbloudilo už Táborství od prvotní své idey boha otce všech, od Ježíšovské představy nejvyššího principu žití opravdu lidského, bratrského.

Vpádem násilí v jedné formě otevřena do komunistické obce Táborské brána násilí ve formách všech. Místo spravedlnosti začíná opět vládnout křivda a útisk. Starý letopisec zaznamenal, jak už r. 1420 tu zimu a v létě kněží a staří hajtmané »velmi sedláky žertovali« — to jest nutili k žertvám, k obětem, k daním obci komunistické; sedláci prodávajíce své dědiny a statky, sypali jim peníze do kádí — do týchž kádí, kam krátce před tím sypali je dobrovolně.

Krátká doba jen uplynula, a už se dostavil hluboký rozdíl! Přestává radostný komunism dávající, nastal komunism beroucí, vynucující; vlivem toho nutně obec bratří, dotud zříkajících se svého majetku osobního, mění se v pospolitost dychtící po majetku cizím, čím dál prudčeji.

S počátku komunismu bývaly přepych a bohatství bez všeho ušetření ničeny; tak na prvých dobytých hradech (Sedlec, Rábí) byly všecky poklady ze zlata, stříbra, skvostů, vzácných oděvů snášeny na hromadu a spalovány; nikdo z bratří a sester

se neposkvrnil, vzít si odtud něco pro sebe — po letech pořádají se veliké výpravy kořistné, čím dál větší a vzdálenější, vojska »boží« vracejí se z nich s ohromnými »vzatky« všeho druhu, ne pouze snad s věcmi nevyhnutelně potřebnými chudobnému životu v zemi zchudlé, nýbrž se spoustami věcí přepychových pro starý paživot. Ty vozy husitské, jedoucí z Němec, z nichž tak se radoval starý letopisec, jak bývaly vrchovatě naloženy! až čtrnáct spřežení musívalo táhnout jediný vůz a sotva jej vleklo! ty vozy osudné z velebených »spanilých jízd« kořistných kazily, až dokazily českou obec boží, novou pospolitost bratrství. Svými válečnými vozy na ochranu svobody svědomí a samostatnosti národa se na vždy oslavili — týmiž vozy se i na vždy zhanobili, jakmile je naplnili loupežemi po příkladu druhých; strhli tak samy sebe s výše božích bojovníků za i d e u, za ideál vyššího života, a připodobnili se druhým, bojovníkům za hmotu.

Ovšem, že nebyl tu účasten jen samý ryzí lid Táborský; dle svědectví dějepisu začala se do boží obce záhy pro zisk plichtit všeliká dobrodružná »sběř« (Palacký) z celé Evropy; mohla se však do ní plichtit jen proto, že sám lid táborský, původní a pravý, už byl také nakažen ziskem, zachvácen dychtěním po bohatství a přepychu. Ztrátou »synovství«, pravého vztahu k bohu-otci to začalo, ztrátou bratrství, nebratrstvím to nutně končilo.

Bludy odtud vyvěrající dovedly Táborství nevyhnutelně až na Lipany. Lipany dokonce nejsou jen obžalobou a soudem strany panské a těch sybariti-

ckých měst s ní spojených pouty lásky k bohatství a přepychu — Lipany jsou spolu obžalobou a soudem Tábora. Na to se rádo zapomíná, zvláště dnes.

Příčina Lipan byla na stranách obou: jak v panské (Menhart je tu představitelem, symbolem), že nechtěla se vzdát svého nespravedlivého nadpráví majetku a moci, všech zlých výhod nahromaděných staletými křivdami na lidu — tak ve straně Táborské, lidové, že nesetrvala na zásadě pravé, bratrství a chudobě, se zásadním naprostým popřením bohatství a přepychu, nýbrž usilovala o totéž, čeho bránila si strana druhá. (Zde je představitelem, symbolem kněz Prokop Holý, vnitřně už znepravdivělý, nepravý bojovník boží. Vzpomeňme na záznam kronikářův o něm! Nosil prý na venek, pro lidi, roucho hrubé, ale vespod na těle jemnou košili hedvábnou! rys nepatrný, ale dovoluje vidět a chápat mnoho. Ne nadarmo napsal o něm Palacký, mluvě o jeho snad předtuše tragického osudu, »an klamem a sporem vnitřním byl chtěl zakládati vítězství ducha na hrubém hmotném násilí«.) Na Lipanech už nešlo výhradně jen o vysoké věci duchovní, nýbrž s nimi, a snad mnohem víc, o věci velmi nízké, hmotné. Prvotné svaté nadšení ze shromáždění lidových z r. 1419. — kdež bylo už, když schylovalo se k souboji lipanskému! Krásné úsilí o nový, spravedlivý řád světa bylo už silně zkaženo zlosilami řádu starého, křivdami a násilí.

Komunism táborský, jen na počátku a zcela krátce čistý a pravý, změnil se v nepravý a pak

nutně musil se obrátit opět v to, proti čemu byl prvotně vznikl. Dojista nebylo všecko usilování komunistické obce táborské pouhým nějakým boucháním a zuřením divochů, jak kdysi obhajoval hnutí národa Palacký, — nesla je právě vznešená myšlenka — ale tolik nemůže popřít ani největší obhájce táborství a husitství, že bylo v něm toho bouchání a zuření mnohem, mnohem víc, než bylo možno srovnat s jasnou, velikou vůdčí myšlenkou původní. Krásná, šlechetná idea nemohla být uskutečněna prostředky mravně nekrásnými a neušlechtilými — osudně se zmýlili staří boží bojovníci ve volbě zbraní: místo čistých zbraní ducha, a jen ducha, užili na stělesnění idey i hmotných zbraní zlých.

Nemohli snad tenkrát ještě užít jiných — celé pokolení tehdejší ještě nemohlo stát na vysokém stupni národního obra Petra z Chelčic; ale právě, že ještě nestálo tak vysoko, a přec už sáhlo smělou, nepřipravenou rukou po díle tak vznešeném, žádajícím ruky zcela jinak ethicky připravené, je tragickým rysem národního hnutí našeho z 15. věku. Myslili, že na dílo boží, na založení opravdové obce boží mají v sobě dosti boha — a hle! ukázalo se, že ho neměli dosti. P r o t o musili ztroskotat v půli díla.

Ruský komunism našich dnů, bolševism, má vzhled v jedné stránce jiný, ale v podstatě se srovnává s Táborstvím; liší je prvek náboženský.

Hned předem: je to hnutí ohromné, vyvěrající

ze zdrojův ohromných sil, o nichž na dálku, ve změtí pomluv i vychval, nemůžeme si ani udělat náležité představy. Tolik však je jisto právě z ohromnosti zjevu, že ani tu nejde jen o nějaké bouchání a zuření divochů, jako nešlo o ně při velikém hnutí českém v 15. věku, nýbrž že i zde vede velká idea. Je to idea všelidského bratrství lidského, zbudování nové společnosti na základě nového řádu sociálního spravedlivého.

Idea tato je nejvyšší vůdčí myšlenkou bolševismu; něco vyššího nad ní on nevidí a neuznává. Ruský komunism na rozdíl od Táborského je komunism atheistický, který boha jako nejvyšší myslitelný princip bytí lidského přechází jako přežitek starých, temných dob, anebo spíše: obchází jej a schválně se ho nedomýšlí. Je to důsledek Marxismu a materialistického jeho názoru světového.

Bolševism má za cíl všelidské bratrství; aby však bylo lze ho dospět, musí být dosavadní nebratrství, hmotná nadvláda člověka nad člověkem, výsady a moci odstraněny. Po dobrém se jich panující třída nevzdá; je tedy třeba násilí. K tomu prostředkem je diktatura proletariátu; dosavadní nuzní a utištění, jsouce v přesile početné, majíce v rukou zbraně jako vojáci a nástroje výroby jako dělníci, zmocní se vlády, zbaví dosud vládnoucí třídu výhod, nahromaděného bohatství, jeho zdrojů, půdy, strojů, výrobních zařízení domů, a prohlásí vše za majetek celku. Všichni změní se v pracovníky; kdo nechce pracovat, zhyň hlady — toť tvá svoboda; ostatní — jak už vyloženo výše.

Bolševism tedy nejen připouští, nýbrž přímo požaduje hmotné násilí jako nutný prostředek k uskutečnění vysokého cíle: bratrství má se dojít dočasným nebratrstvím; jde o vyšší lidství, ale jediným prostředkem k němu je nelidství. Ruský komunism pozbyl právě víry v účinnost mírných, nenásilných zbraní duchových, poučiv se z dějin: nevedou-li k cíli vůbec, vedou jistě jen pomalu, příliš pomalu; touto cestou by lidstvo dospělo spravedlivého řádu světového snad teprv za kolik tisíc let, to by však znamenalo jen hromadit zbytečně nové křivdy a násilí shora dolů.

Třeba tedy obrátit jedenkrát směr násilí, zdola nahoru, staré dosavadní násilí bohatých překonat větším násilím nuzných, a když bude odstraněno, vnutit všem povinnost dbát nového řádu sociálního. Diktatura proletariátu není institucí, která má potrvat na vždy, nýbrž jest jen dočasně užívanou zbraní, aby staré násilí bylo znemožněno.

Mravní rozpaky pro použití násilí jsou nemístny a bezdůvodny vzhledem k tomu, že jde právě jen o povalení násilí mravně horšího, tisíciletého, škodícího celé společnosti lidské trvale, kdežto při diktatuře proletářské běží jen o reakci na ně, o násilí krátkodobé, jehož výsledkem konečným má být prospěch celé společnosti lidské. Je to násilí bez obalu přiznané, ale ethicky dle mínění vůdců bolševismu úplně ospravedlněné, tak jako řez lékařův, který násilně nožem otevře veliký vřed, otravující dlouho celé tělo: operace bolestná, krutá, ale nevyhnutelná. Bez ní zkáza celého těla, sociální smrt — s ní a skrze ni jeho spása. Vředem na těle lidstva je ne-

rovnost majetková — zde bohatství, tam bída; odtud hyne už po tisíce let celé tělo lidstva — tedy řez!

Bolševism má do sebe jistě mnoho, co musí přijímat člověk, chtějící spravedlivému uspořádání světa i snažící se sám žít spravedivě; musí to přijímat obzvlášť spravedlivý člověk český, jenž přijímá bez rozpaků naši první velkou revoluci sociální z 15. věku. Bolševism ruský není vpravdě nic jiného, než moderně uzpůsobené táborství; velebí-li se dnes týmiž českými ústy Tábor a zatracuje-li se zároveň ruský veliký pokus sociální, je to buď z neznalosti Táborství, anebo odtud, že při něm běží už jen o historický komunism odbytý, který vyřízen byv jednou pro vždy na Lipanech, už neřeže do živého těla a proto smí být beze škody vychvalován.

Při ruském komunismu musí budit úctu a podiv vysoký cíl mravní, ideál spravedlivé společnosti všelidské, život postavený na spravedlnost, aby dával každému člověku bez výjimky možnost svobodného rozvoje v bytost harmonickou; potom pevnost, odhodlanost, velkorysost snah zaměřených k uskutečnění tohoto ideálu, smělost ve vynalezání a užívání prostředků zcela nových, tvůrčí schopnost invence.

Obavy však vzbuzuje methoda bolševismu, jak dojít k vysokému cíli: zde je sic také hodna uznání poctivost a přímost, se kterou je násilí prohlašováno za nutný prostředek k účelu, nad to jen za prostředek dočasný — která vláda před tím měla kdy odvahu přiznat se k násilí a hájit je, ač každá ho užívala? Ale i při důvěře v poctivost vedoucích mužů, při víře v jejich zkušenost a znalost pomě-

rův, i při pohledu na jistě pozoruhodné kusy zdaru činnosti už rozvinuté, zůstává přece v pozorovateli nedůvěra v násilí jako správný prostředek vůbec. Zkušenosti všech dob, svědectví dějin, mínění myslitelů jsou proti němu jako proti nástroji nespolehlivému; hrubé násilí ve věcech ducha bylo vždy prostředkem podezřelým, nedonášelo k cíli, tím spíše, když sahalo i na životy a na neporušenost těl, jako činí bolševism.

Krásný, mravně ušlechtilý cíl, dosahován zbraní nekrásnou a mravně neušlechtilou, dosažen být nemůže. Je tedy v užívání prostředků nepravých k účelu pravému omyl a nebezpečí, že po nezdaru bude věc spravedlnosti snížena ještě více. Nelze směšovat oba principy, klad i zápor — z takové mixtury nikdy nevzchází nic opravdu živoucího. plodného, pravého, naopak prvek záporný v ní vždy způsobuje zkázu prvku kladného, jak hnilobné jablko zmar jablka zdravého. Polokrevný bastard dobra a zla na konec vždy se zvrhne v cosi zcela zlého.

V ruském pokuse je ukryto další nebezpečí: že stav násilí, diktatura proletariátu, nebude dočasný, nýbrž dlouhodobý, ne-li trvalý. Psychologicky by to bylo zcela pochopitelno: kouzlo vědomí náhle nabyté veliké moci, možnost přístupu k velikým bohatstvím, vliv jeho svodu, okušení přepychu a nebývalých požitků, nutně omamujících a lahodících těm, kdo jich nemívali, lákání myšlenky »Užij práva lidu! Odškodni se po právu za dlouhé odříkání!«, k tomu našeptávání sociální pomsty a jiné živly v duších vladařů jistě by mohly být tak mocny, aby vzbudily v nich touhu, pak snahu, potom pevné od-

hodlání, příjemný stav moci, bohatství, požitků si učinit trvalým. Ba věru, bylo by skoro nadčlověctvím, příliš nepravděpodobným mravním hrdinstvím, kdyby se tak nestalo a držitelé diktatury pokušení odolali. Jednou však podlehnout svodu znamená vůbec podlehnout.

Při tom třeba mít na mysli, že mravní síla nepodlehnout je možna jen ve vyspělých jedincích, vůdcích a bojovnících za ideu, nikoli však v masse nevyspělé, která by snadno mohla se rozkolisat mezi věrností k vysoké myšlence a k osobnímu zisku z trvalého udržení moci. Pak by se však nutně obnovil starý stav, toliko s výměnou osob; po obnově jeho bylo by třeba nového ohromného útoku z dola, což by mělo dojista za následky ještě hlubší trhliny sociální.

Nejhorším však účinkem takové jistě možné usurpace moci na trvalo by bylo, že by mocně otřesena byla víra v možnost pravého spravedlivého řádu společnostního vůbec. Neboť když selhali by i vůdcové prvního hnutí mass, vyznačení takovou fanatickou oddaností k idei, kdo by mohl věřit potom v člověka, v jeho poctivost, v jeho nesobeckou věrnost k myšlence?

Obvykle pronášené obavy ze snížení kulturní úrovně vlivem proletářské diktatury, potom strachy ze zatlačení inteligence dosavadní od vedení věcí lidských, nemají dost váhy. Ani to ani ono nebylo by velikou pohromou. Jednak ona velebená kulturní úroveň na mnoze je toliko úrovní lžikulturní; za osvětu vydáváno je šalebně mnoho, co jest jejím záporem a musí být jedenkrát nezbytně odklizeno v zájmu pravé kultury kladné, i bez proletářské

diktatury. Jednak takové snížení úrovně, i kdyby šlo vskutku o pravou kulturu kladnou, mohlo by být jen dočasné: osvobozením milionův, odklizením tisíciletých překážek pravé osvěty z nesvobody a křivd, novými možnostmi ozdravění a rozvoje milionů duší dotud spoutaných a mrzačených, otevřením nových svobodných cest ke vzdělání všech vybaví se z lidstva tolik nových, nepoznaných, mocných sil, že dočasně snad snížená úroveň kulturní zdvihne se skokem a za krátko převýší úroveň dosavadní (ostatně velmi nízkou, jen kdybychom se odhodlali poctivě se na ni podívat!). Konečně: odstrčení inteligence bylo by spíše odstrčením lžiinteligence a polointeligence, a to by bylo velmi nalehavě potřebno! Pravá dosavadní inteligence (inteligence především dávající své nejlepší dary pospolitosti, nadobro se různící od kořistnické lžiinteligence především hraboucí a beroucí) by se záhy ústrojně sloučila s novou přicházející inteligencí v jediný celek vůdců věcí lidských, nesených toutéž ideou bratrství a všelidství, k němuž pravá inteligentnost nutně vede. Lžiinteligence by padla ke dnu, a to by bylo jen prospěchem celku; ona zajisté to předvídá, odtud její strachy o budoucnost — kultury! Ovšem nebylo by to pádem lžiinteligence veškeré vůbec, neboť vládou proletariátu přirozeně by se přihrnuly kořistit i massy lžiinteligence nové, zdola, jako se i u nás vidí zcela patrně, bez diktatury proletářské. —

Otázkou násilí k založení nového řádu pospolitosti lidské obírali se duchové za všech dob; nejrozhodněji je zamítali Chelčický a Tolstoj.

Ježíš sám zdá se být trochu kolísavý. Spatřoval

ovšem také v bohatství a v žízni velikého majetku pravý kořen sociálního zla; ale co do methody, kterak to odstranit, ač se rozhodněji klonil k cestě mírné, duchovní, nezamítal přec zcela ani násilí, ba sám ho užil jedenkrát. Většinou radil, učil, varoval, káral slovy; hlásal boháčům, vzdát se dobrovolně svého bohatství, velebil zříkající se Zachey, výstražně líčil osud boháčův posmrtný, i když ničím jiným se neprohřešil, než tím, že byl bohat; ale přišla chvíle, kdy uchvácen hněvem sám násilně vystoupil proti mamonismu a jeho vyznavačům, když se odvážili až do »domu božího« v Jerusalémě.

Z našich Hus, na rozdíl od Petra z Chelčic, jinak velmi vášnivého soudce bohatců, ve velmi známém výroku rozhodně se vyslovil pro násilí. (»Poněvadž však bohatci sami sotva se svého bohatství zřeknou, nezbude než jim je vzít, aby přestala váda, jíž otravují život lidí na světě. Psi se o kost hryží — vezmi kost a přestanou.«) (Při radě Husově je ovšem ještě velkou otázkou: kdo má kost psům vzít? a je-li záruky, že tento »kdo« bude mít pak sám tolik sebevlády a síly mravní, aby vezma ji psům, jejím vlivem sám nestal se — psem...?)

Táborský komunism ovšem stojí rozhodně na násilí.

Násilí, kterého bolševism žádá i užívá, arci důsledně vzbuzuje opět protinásilí, dle známého zákona životního o tlaku a protitlaku. Proto nezbytným účinkem diktatury proletářské musí být občanská válka, se všemi takové války vlivy na hospodářský, sociální, politický i kulturní stav pospolito-

sti; také všecky náhody a nenadálé obraty, úkazy války každé, projevují se i v této válce jako okolnost nezvládaná prozíravostí vůdců, tedy okolnost, která metodu násilí může učinit znenadání velmi pochybnou.

Za stavu odkryté i skryté války občanské může vláda diktatury udržet sebe a stát opět jen dalším násilím: persekucí, nucenou prací, nucenou službou, vyvlastňováním a konfiskacemi. Nucená výroba a práce, v theorii práce všech, ve skutečnosti není a ani nemůže být prací všech; vyjímaje nadšence a fanatiky, kteří setrvávají věrni práci pro vyšší cíl, nastává zakrytý i zjevný útěk všech nenávistníků práce, nevidoucích za ní nic vyššího než pouhé vyrobení zboží, a tak břímě nucené výroby musí dopadnout zmnoženou tíhou na ty, kdož uhnout se nemohou. To je nespravedlivost, která má dalekosáhlý vliv, stejně jako nespravedlivost stranického, třídního rozdílení předmětů spotřeby — této nespravedlivosti musí se diktatura dopouštět, poněvadž musí získat pevnou oporu vždy-věrných, jež většinou musí získat výhodami (jen menšina jest jí věrna z věrnosti k myšlence). Výhody ty nezbytně příčí se idei rovnosti a bratrství, proto působí tak mocně depravujícím vlivem na celou pospolitost; je to vždy jen odměna za služby násilí, za oddanost křivdě — velmi špatná příprava pro nové království bratrství všelidského!

Tak úhrnem všecky skutky nutné podle této methody násilí — od zabrání bohatství a zrušení výsad dosavadních až do tvoření výsad nových, od odstranění jedné nesvobody práce k zavedení nové nesvobody její, od odstrčení lžiinteligence beroucí

k nastolení nové lžiinteligence stejně kořistné, to vše sloučeno s boji a krutostmi nemůže mít nikterak v zápětí zrození a sesílení citu bratrství a lásky vše-lidské, nýbrž opak toho, nenávist a záští, nevraživost a závist druha ke druhu.

Tak na konec dostane se násilná diktatura v nemožnou mravní polohu: chce uskutečnit nový řád všelidského bratrství a chce jej vnutit násilím lidem, kteří co nejprudčeji cítí naprostý protiklad lásky a družnosti v duších jako hlavní ženoucí sílu svých snah a činů. Jak vynutit lásku potřebnou, aby nesla tento nový řád lásky? Je to zhola nemožno, jako z ledu vykřesat hřející oheň. O tuto psychologickou nemožnost musí se rozbít celý dnešní ohromný pokus na konec, tak jako ztroskotá manželství, založené na úhlavní nenávisti místo na lásce.

Toť právě, čeho se musí obávat člověk spravedlivý, toužící do opravdy po novém řádě lidské pospolitosti, příznivý ruskému pokusu gigantickému: aby naposledy pro toto, pro tu psychologickou nemožnost jakožto důsledek methody násilí, nebyly všecky ohromné oběti sil, životů, krve, majetku nadarmo.

Hlavní však věcí, která po soudě mém ohrožuje zdar velikého sociálního úsilí ruského, jest jeho atheism. Není zaměřeno rozhodně k nejvyššímu principu života a konání člověckého, k bohu; vylučuje jej vědomě, spokojuje se principem nižším, ideou lidství, onou ideou, o níž mluví nám dnes důrazně obnovená báseň Verhaerenova »Jitřní zásvity« jakožto o »nejvyšší idei lidstva«, která však nejvyšší jeho ideou není.

K uznání a provádění bratrství člověka ke člověku, každému bez výjimky, je nevyhnutelně třeba mít v duši vlastní živoucí, osobní vztah k tomu, co je nad bratrstvím a nad lidstvím, k bohu. Jedině z tohoto živoucího, osobního vztahu vyplyne pak logicky, nalehavě, ovládavě i živoucí, plodný, pravý vztah ke člověku. Bez něho je to nemožno, je to sebeklam. Lidstvo milovat nelze jinak nežli skrze boha; krom boha je to jen přelud, myšlenková chiméra, pouhý odtažitý pomysl — živoucí obsah, tělo, krev a duši dostane jen silným vztahem člověkovým k Duchu všeho bytí.

Bratrství už svým pojmem odkazuje na cosi společného, právě na »otcovství«; bez »otcovství«, to jest bez mocného citu synovského vztahu k otci, je to jen jakési leda-bratrství, přírodovědecké, zoologické, které naprosto nestačí zdůvodnit a držet lásku bratrskou; uzná se jen vědecký živočišný druh »člověk«, ale tento poznatek je neplodný, mrtvý. Bolševism tím, že odmítá zásadně, v theorii i v praxi, »otcovství«, Ducha, jako nejvyšší princip života, sám bezděky podráží si i bratrství. Místo bratrství všech ke všem pak nevyhnutelně ukáže se v praxi jen polobratrství, nepravé bratrství třídní, bratrství proletářské, které ostře se staví proti neproletářům. Znamením toho bratrství-nebratrství není pak člověctví, nýbrž kokarda.

Tím místo k žádané jednotě všelidské dospívá se k opětnému rozdvojení lidí, jinému sic, ale přec také jen rozdvojení. Na konec pak jsou tu znova tábory dva, jako byly na počátku, proti sobě v nenávisti, po zuby ozbrojeny. A když se pak k tomu ještě přidruží účinný svod bohatství odňatého pro-

letářstvem, shledá se k posledu totéž, co bylo zprva: zde noví boháči, mocní, utiskovatelé — tam noví nuzní, mdlí, utištění; co bylo na pravo, přešlo na levo, co bylo v levo, octlo se na pravo. Tisícileté drama neskončilo se rozřešením, nýbrž na neštěstí všech trvá dále.

Avšak nelze se vzdávat ještě nadějí. Bolševism dnešní — toť teprv začátek věcí nových. Právě to, že započal se z hlubin národa tak mocně vždy dychtivšího po bohu, tak silně vždy hledavšího nejvyšší princip bytí; právě to, že jde o duši národa, která vydala ze sebe Dostojevského a Tolstého, zrodila tak krásný vzor pravého komunismu, už dávno přede dneškem, v duchoborectví — to dává víru i naději, že ruský komunism, dnes bloudící bez boha, v násilí a v krvi nebratrskosti, nalezne pravou cestu ke spravedlnosti, vytvoří opravdu nový řád, nalezna opět svého boha.

Snad nebude to už bůh evangelií, bůh čistě ježíšovského pojetí jakožto »otec«; snad bude to spíše v souladu s duchem doby První Dělník světa, k jehož Dílu pochopíme svůj pravý vztah jakožto spoludělníci jeho; snad už tudíž nepůjde pak o bratrství ve starém pojetí, plynuvším z představy »otce«, nýbrž o spolupracovnictví všech o velikém společném díle světovém, v pospolitosti s Dělníkem kosmickým. Budiž však tak či onak, vždy bude tu musit být základem živoucí osobní vztah člověka k němu, ať k »Otci«, ať k »Dělníku«.

Velcí ruští spisovatelé, v prvé řadě Dostojevskij, vždy hluboce věřili, že ruská duše to bude která

vysloví poslední velké Slovo osvobozující, jež přinese spásu všemu lidstvu. Začíná teprv mluvit toto Slovo duše ruská; ještě nedořekla! Nesuďte proto předčasně jejího úsilí, vydat ze svých hlubin Slovo! Nezatracujte jí, že dosud se mučí a krvácí, nemohouc ho ještě povědět! Poví je! Je to duše po výtce náboženská — kterak by mohla na trvalo obcházet boha, hlavní svůj obsah vnitrný? Poví Slovo svoje jistě, jakmile nalezne boha.

Připomeňte si, zrovna dnes, některé výroky Dostojevského, toho nejhlubšího, jasnovidného znatele duše ruské:

»My najisto prohlásíme v Evropě takové slovo, jakého tam ještě neslyšeli. Přesvědčíme je, že opravdové slovo sociální nechová v sobě nikdo jiný, než národ náš, že v jeho myšlence, v jeho duchu zavírá se životní potřebnost všeobecného sjednocení lidského, — sjednocení vážící si národnostních osobitostí, chránící je, ochotné a schopné hájit plnou svobodu lidskou s ukázáním, v čem záleží pravá svoboda — sjednocení lásky zaručené skutky, živým příkladem, potřebnost bratrství skutečného, nikoli vynucovaného gilotinou.« —

»Aby se mohlo soudit o mravní síle národa a o tom, k čemu bude způsobilý v budoucnosti, úsudek nemá se vyvozovat ze stupně pokleslosti, do něhož většina národa časem se dostala nebo může se dostat, nýbrž sluší se vyvozovat úsudek z výsosti duchovní, k níž se může povznésti, nadejde-li čas. Neboť pokleslost je neštěstí dočasné, závislé skoro vždy na okolnostech předchozích, na zotročení, staletém útisku, zhrubnutí. Ale dar velkodušnosti je darem věčným, živelným, jenž rodí se zároveň s ná-

rodem, a je tím hodnější úcty, uchová-li si ho národ přese všechen útisk a přese všecky pohromy, do nichž jej věky uvrhly.« —

»To je něco vlastního jedině národu ruskému, neboť podobné reformy nikdy nikde nebylo. Toť opravdu naše skoro bratrská láska k národům ostatním — je to naše potřeba sloužiti všemu lidstvu i na škodu někdy vlastním a mnohem bližším zájmům.« —

»Poznali jsme své určení pro celý svět, svoji svébytnost, svůj úkol v lidstvu, a nemohli jsme nepoznati, že tento význam i úkol je zcela různý od úkolů národů jiných; tam žije každá národní osobnost jedině pro sebe a v sobě, my však, až přijde naše doba, začneme tím, že budeme sloužiti všem, pro všeobecné smíření. To pro nás není nikterak potupné, to je naše velikost vedoucí ke konečnému sjednocení lidstva ... Tak rozumím ideálu ruského předurčení.« —

»To skutečně bude něco svébytného a dotud neslýchaného. To nebude jen politické sjednocování, docela pak už ne pro násilný úchvat politický, ne pro pouhé politické kramaření, ne jmenem těch věčných neřestí, jimž Evropa slouží, ne jmenem toho oficiálního křesťanství, jemuž krom černého lidu tam už nikdo nevěří. To bude opravdové pozdvižení kříže, té pravdy Kristovy, která již jen na východě se udržela. — To bude ona potupa silných a dosud panujících ve světě, hledících na taková „očekávání" jen s posměchem a zhrdáním, nechápajících, že je možno vážně věřit v bratrství lidí, ve všeobecné smíření národů, v pospolitost založenou na zásadě

všeobecného sloužení lidstvu a konečně v obnovu lidí na základě pravé víry Kristovy.« —

Dnes ještě je polotemno, Slovo dosud nezaznělo, dým z ohňů, husté páry z jezera krve nad širou Rusí! Ale před ní, zemí hlubokou hlubokých duchů, zda dnes jako před desetiletími nelze se ptát slavnou věšteckou apostrofou Gogolovou —?:

»Neletíš-li tak i ty, Rusi, jako hbitá, nedostižná trojka? Dýmem kouří se pod tebou cesta, praskají mosty, všecko ubíhá, a zůstává na zad. Zastavil se divák omráčený božím divem. Není-li to blesk, který sjel s nebe? Co znamená tento hrůzonosný pohyb? a jaká neznámá síla je skryta v těchto koních neznámých světu? Ach koně, koně — jaké to koně! Vichry-li sedí ve vašich hřivách? Jemným-li sluchem slyší každá žilka vaše? Zaslechly s výše neznámou píseň — družně a rázem napialy měděná prsa, a nedotknuvše se skoro kopyty země, zmněnily se v pouhé vytažené přímky letící vzduchem, a uhání trojka všecka nadšena Bohem! . . . Rusi, kam se ženeš? Odpověz! Neodpovídá. Divukrásným hlasem zvonek zvoní; ozývá se rachotem, a větrem se dělá vzduch roztrhaný na kousky; letí všechno kolem, cokoli je na zemi, a hledíce úkosem, uhýbají se stranou i dělají mu cestu ostatní národové a říše.«

Jaké to mohutné básníkovo vidění budoucna! Kdo neslyší z úžasných těch slov věštích, jak vedle něho, dnes zrovna, ozvala se zvonem, dusotem, rachotem táž mystická letící trojka, kterou byl viděl-slyšel třicetiletý básník prorok ruský před osmdesáti lety?

A proroctví jeho slévá se, splňujíc se dnes, s jiným, starým už čtyři století. Uveřejnil kdysi Dostojevskij podivný starý projev, prorocké verše z dávno zapadlé latinské knihy Jana Lichtenbergera z r. 1528. Čtou se v ní prazvláštní mystické verše, zdánlivě dávno na dobro mrtvé, a přec náhle znova ožívající: o tom, jak vzletí orel veliký na Východě, jenž byl dřímal léta mnohá, poražen vstane a třasem naplní Západníky, až pak na konec láskou smilování rozplamení bůh orla východního a on vzletí, blyskotaje perutěma, do klopotné výšky na horách křesťanskosti . . .

Exsurget aquila grandis in Oriente!

Budeme však, my Češi, slabošsky čekat na Slovo duše ruské, abychom pak, už v krvi vybojované, jenom pohodlně si je přivlastnili? Ne; tak si vedou jen národové žebráci a národové hadrníci, kteří cizopasnicky živí se z cizí krve a z cizího mozku. My máme povinnost, a starou povinnost, s v é h o Slova českého.

Minuli už časové O t á z k y české — přišla doba české O d p o v ě d i. A ta Odpověď už dnes počíná znít ve mnohých srdcích, formuluje se už tu tam jasně, sice v nemnohých ještě hlavách, ale v největším počtu duší českých vznáší se dosud beztvárně jako nějaké podivné mračno plné křížících se bleskův a zmatených hlasů — čekají ji ty duše odtud i s velikými nadějemi i s velikými strachy. Nemůžeme nedat jedenkráte své Odpovědi, nemůžeme navždy jen klást Otázku! Jsme k Odpovědi zavázáni i svou minulostí, ale víc ještě svou

budoucností; neboť dle ní dopadne, jak budeme jednou žít, a budeme-li vůbec žít, to jest na plno, po svém, po českém žít.

Česká Odpověď už jedenkrát započala být dávána, a národ ústy Tábora začal ji dávat dobře. Ne zcela dobře. Ale nedal jí celé. Sotva začav, počal se Tábor v Odpovědi mást, koktat, bát se, dvojit se; tak Odpověď dobře začatá vyzněla jako Neodpověď. A pak byla životem odvržena jako každá odpověď nepravá: Sfinx čekající marně, srazila se skály pokolení, jež nemělo moudrosti a síly najít rozřešení hádanky, a za tím pokolením i všecka pokolení další.

My dnešní máme mocí vnější své svobody už polohu šťastnější, než mívaly generace předešlé, abychom mohli odpovědět správně na starou Otázku českou. Oč jde, je: začatou odpověď Táborskou dořící.

»Tábor je program,« řekl moudrý stařec. Ale třeba dobře rozumět slovu jeho: Není celý Tábor programem; není Tábor programem celým. V tom není hříčka slovy. Nemůžeme dnes přijímat nezměněně celého starého Táborství, vždyť nedarmo jsme už půl tisíce let od něho vzdáleni; musíme starý Tábor zbavit částí dnes už mrtvých, a proto škodných novému životu, a za to doplnit ho prvky novými, rostoucími z našeho dne, z našich myšlenek a snah, z našich bolestí a touh. Avšak i oloupání i docelení jeho musí se stát v našem duchu, jednotně, zákonně, ústrojně, a musí obé mít na zřeteli vyšší klad životní. Vzít ze starého Táborství jen prvky kladné a nic z toho, co náleží temné, záporné oblasti životní; k nim pak přičlenit,

lépe: přirostit nové prvky také jen kladné, aby ze srůstu obou vyrůstal celý, plný, zdravý, krásný a radostný život nový, který by byl hoden národa v pravdě a v duchu svobodného.

»Tábor je program«; ale to neznamená: kus popsaného papíru, jako všecky programy, to musí znamenat život; ne slova, ale činy. Cílem programu bude jako ve starém Táboře bratrství; ale bratrství všech, bez násilí, a bratrství všech v bohu jinak pojímaném, než jej chápalo Táborství. Buď jsme se opravdu poučili ze svých dějin, uzřeli chyby starých, a pak budeme usilovat opravit staré Táborství právě v těchto věcech důležitých Odpovědi české; anebo jsme se ještě nepoučili dostatečně, a pak i naše domnělá Odpověď bude Neodpovědí.

Bratrství všech v novém bohu, bez násilí, to by byla formule Nového Tábora; znamená to praxi životní postavenou cele a pevně na spravedlnost, ale ne na spravedlnost ničící, nýbrž na spravedlnost tvořivou, usilující o obrodu vinníkův, o zachování a rozmnožení všech kladných sil bytí, ne o jejich maření a moření mstou a trestem.*)

*) Poznáním a vymezením těchto dvou spravedlností, jejich aplikací na český život poválečný obírala se diskuse, kterou začátkem r. 1919 v „České Stráži" vedl jsem s Drem F. X. Šaldou ve „Venkově", na základě přátelského ujednání, abychom tuto věc vysoce důležitou pro zdraví osvobozeného, ale nesvobodného ještě národa probrali až na dno. Diskuse nebyla ukončena pro naprostou lhostejnost „národa spravedlivého" k otázce nové vyšší spravedlnosti; z veškerého českého novinářstva, prý svědomí národa, nikdo, krom Scheinpfluga v „Nár. Listech", ani se o ní nezmínil. Tenkrát věc byla odložena; ale jak nemocný stav národa stále ukazuje, bude musit být zdvižena na novo až do rozřešení skutkem. Leda že by národ před novou tvůrčí spravedlností, o níž Dr. Šalda a já jsme mu mluvili, dával přednost justici Lynchově a noční spravedlnosti u zdí na dvorech.

Hospodářsky znamená to bratrskou pospolitost majetku, drženou vůlí vzájemné pomoci k dosahování bytí cele svobodného, zdravého a naplněného dobrým dílem všech — komunism. Ale po výstraze dějin komunism především dávající, nikoliv drancující a především beroucí. Proto zásadní odstranění bohatství individuálního, rodového, skupinového, a nejraději bohatství jakéhokoli vůbec.

Formulujíce svou českou Odpověď, nezavřeme očí před úsilím duše ruské o Odpověď ruskou, nýbrž dáme se z ní poučit — vždyť ruská Odpověď konečná (nikoliv už dnešní!) nemůže se příliš lišit od české v zásadě a v cíli! Z citu sourodnosti, sounáležitosti obojí odpovědi, české i ruské, z povědomí jejich konečné stejnocílnosti bylo by proto dnes naléhavě třeba, aby pospolitost česká žila s ruskou ve stycích co nejužších, v duchovních stycích mnohem spíše nežli ve hmotných, tržištných. Čekalo by se to obzvlášť za vedení muže, jenž z nás všech nejhloub byl sestoupil do hloubek duše ruské, od autora »Ruska a Evropy«. Ale místo největší pozornosti k úsilí ruských komunistů, které by se slušelo vnukům českých komunistů (»Tábor je program«...!), v národě lhostejnost a odmítání beze zkumu, stav tuposti, za něhož veliký list národa, s půlstaletou prací osvětnou, umí se obořit pěstí na českého nakladatele pro překlad knížky Leninovy, jako by čínské zdi sebe vyšší mohly zabránit přeletu myšlenky, jakmile dorostši zdvihla křídla k letu světem!

V české formuli Nového Táborství půjde o to, překonat, převýšit obojí: i starý Tábor i bolševictví. Onen proto, že měl sic nad sebou nejvyšší

princip bytí, boha, ale boha, který už nemůže být naším bohem; bolševictví proto, že ono nemá ještě, nebo nechce mít už nad sebou tento princip nejvyšší, setrvávajíc úmyslně na nižším, a odtud nutně zacházejíc do bludů. Lze-li užít nebývalých slov, tedy: u Táborství přebožštění, u bolševismu dobožštění. Obojí pak splyne ve vyšší formuli života a z ní ukážou se k dobrému, žádoucímu cíli obou komunismů, ke sbratření lidskému, cesty jiné, lepší a spolehlivější.

Zde také objeví se odpověď na onu počátečnou otázku: »Kde by stál Ježíš dnes?« Jako duch spravedlivý, usilující o bratrství všelidské, ale spolu jako vyznavač idey boha jasného, radostného, laskavého Otce všech, stál by dnes po boku bolševiků, stejně jako po boku starých českých Táborů; usiloval by však, obojí doplnit, změnit, převýšit, překonat právě z idey svého boha, požadavkem zbožštění života směrem ke kladu, zdraví, radosti, vnější i vnitřní svobodě, požadavkem bratrství všeho živoucího bez výjimky, vyloučením veškerého násilí. Tento odpovídající Ježíš pak je předjímkou (anticipací) toho, kde náleží stát i tobě.

Na zlech bohatství nemají viny jen boháči, nýbrž i nuzní, a snad vinu ještě větší. Zla udržují nejen ti, kdo mají bohatství, nýbrž i ti, kdo ho nemají. Tím, že sami dychtí po něm jako po dobru životním a že rozmnožují je svou prací pořád znova a znova. Dávno bylo by po zlé moci bohatství, kdyby dělníci, všichni nuzní se odhodlali nechtít ho sami

a nemnožit ho ustavičně svou nepravou, nepotřebnou prací.

Proto od nuzných, od dělníků musí počít čin, ale jinaký, než jak jej zamýšlí doba dnešní, násilí, diktatura proletariátu. To nemůže vést k cíli, nýbrž cesta zcela jiná: že oni sami nejprve se vzdají bohatství, jehož sic nemají, ale chtějí mít, a že je přestanou svou prací dělat pro jiné. V sobě samých třeba jim nejdřív povalit modlu Mammonu, ze svého srdce vlastního vytrhnout s kořeny veškeré dychtění po bohatství. Komunism, který chce tisíciletou věc vyřídit doopravdy a dobře, nesmí překonávat jen boháče, nýbrž stejně, ba silněji i proletáře, v němž také vězí boháč, v potenci a ve vůli k boháčství; podobno pravdě, že zápas s tímto zakukleným boháčem in potencia bude ještě nesnadnější, poněvadž je hladovější a žíznivější — ne snad pravých věcí života, zejména duchovních, nýbrž nepravých a hmotných především.

K odstranění bohatství není spolehlivým prostředkem ani jeho násilné zabrání proletariátem, ať už k rozdělení, ať ke zničení po příkladu spalujících hranic s počátku Táborství nebo dle receptu sedláků ruských rozbíjejících benátské zrcadlo na střípky k podělení všech. Ale stejně není bezpečným prostředkem rada Ježíšova bohatému jinochu, prodat všecky své statky a peníze rozdělit chudým. Recept Ježíšův má několik vad; dvě hlavní: jednak, že věci přepychu a boháčství trvají pro rozprodání dále, v rukou jiných bohatců, kazíce tak život stále; jednak to, že peníze darované jsou skoro vždy pro lidi zlem; jen ve zcela vzácných přípa-

dech dovedou lidé peníze darovat dobře a přijmout je dobře, zkušenosti mluví skoro napořád o opaku; jen málo kdy slouží peníze darované kladu života, pravým potřebám jeho, bez mála ve všech případech kazí život, vočkovávají mu bludné potřeby nepravé a škodné; nezvyšují, nýbrž snižují úroveň bytí. Lépe je proto: nedarovat peněz chudým, nýbrž naučit je, aby napřed jasně pochopili pravé, skutečné potřeby životní a pak rozumnou úpravou své práce, vlastním úsilím potřebných peněz domohli se sami. — Násilné odebrání bohatství, jež zůstane v rukou zabíratelů, zavrhuje se samo, poněvadž vyvolává snahu po násilí zpětném, záští a závist. Násilné odnětí a zničení jeho může snadno způsobit vážné kulturní ztráty, poněvadž zabírající massa nemá vždy schopnosti rozlišit věci pravé kultury kladné (jež nutno zachovat) od věcí diskultury a negace životní (jež třeba odstranit z pospolitosti lidské vůbec).

Za bezpečnou cestu k odstranění zla bohatství pokládám tuto: podvázat mu cévy tak pevně, aby mu nemohla už přitékat nová krev z práce nuzných, a aby takto musilo odumřít — tak jako musí odumřít nádor, podváže-li se silně. Podvázat cévy bohatství — to znamená: »Méně práce!« mnohem méně, aby se nemohlo dál množit ani udržet na téže výšce hladiny! Volání této doby jde ovšem k opaku: »Více práce! Mnohem více práce!« Ale třeba si pozorně všimnout, odkud vychází toto volání: právě z řad bohatých, kteří mají strach z odumření svého bohatství, a směřuje ne do řad jeho, nýbrž do řad chudých: o více práce běží, ale cizí! Strach bohatých je pokynem.

Méně práce však znamená: oprostit svůj vlastní

život, vymítit z něho všecky nepravé potřeby a zbytečné požitky, tak abys pro ně nemusil brát na sebe nepotřebného břemene zbytečné práce. Tedy postavit své žití na zásadu moudré, zdravé, dobrovolné chudoby; tudíž na právě opačnou zásadu, než je zásada hlásaná a vyznávaná dnes všemi bez rozdílu, bohatými i nuznými. Dobrovolná chudoba ovšem je nadobro odlišná od nouze a bídy — v bídě trpí újmu důležité pravé potřeby bytí lidského, zatím co nepravé jsou ukájeny (alkoholism vedle nedostatečné výživy, špatného bydlení atd.!) — v chudobě naopak jsou ukájeny rozumným způsobem všecky pravé potřeby bytí, měrou střídmou, ale dostatečnou, za to však vymítnuty všecky potřeby nepravé. Dobrovolná chudoba závisí na moudrosti a mravní síle jedincově; od jedince musí začínat.

K tomu pak stát udělá druhý kus díla odstranění bohatství: vydáním zákazu dovozu a prodeje všech přepychových věcí určených pro boháče, dopuštěním dovozu a prodeje jen věcí prostých, dostupných i potřebných všem, srovnale se zásadou zdravé, rozumné chudoby. Tak společně, od jedince a státu, provede se důsledné zchudobnění života v celé pospolitosti; zavede se prostá, rozumná chudobná míra žití pro všecky, za níž nejlépe se daří člověku, jeho pravému rozvoji, jeho rodině i dílu. Dosud nahromaděné bohatství, nemohouc být utráceno a užíváno jako dřív, pozbude hodnoty; tím odpadnou důvody k boji o ně, o požitky z něho, o dobytí moci k němu. Nového bohatství z mála práce, omezené jen na míru pravé potřeby, už nepřibývá; přepych dosavadní se přirozenou cestou volně opotře-

buje, bez obnovení — bohatství a boháčství zmizí cestou ethicky bezvadnou, bez násilí.

Zchudobnění všech neznamená kulturní úpadek, duchovní ochuzení — naopak! Příklady velikých duchů, kteří tíhli vždy za dobrovolnou chudobou, za oproštěním a sebeosvobozením od nepravé, nepotřebné práce pro falešné požitky, majíce na mysli plné vyžití, bohatě splněné dílo, nejvyšší rozvoj možností svého ducha, ukazují, že chudoba (ovšem moudrá, dobrovolná, zdravá) je k tomu cestou nejjistější, nejlacinější, vlastně jedinou. Mnohokrát už jsem vytknul příklad Thoreauův; ale vedle něho vzpomeňte na Buddhu, Ježíše, Sókrata, Epikteta, Františka z Assisi; z umělců, básníků, skladatelů na Miltona, Milleta, Beethovena, Smetanu, Alše; z dnešních připomeňte si našeho Březinu! vedle něhož, ve vztahu k němu a ve mnohaleté ideové souvislosti s ním, bych zde poprvé rád upozornil na kromobyčejný zjev hluboké, ujednocené myslitelky české Anny Pammrové, o níž sic dnes národ ví ještě málo, ale zví mnoho zítra!

Méně práce neznamená zahalečství — naopak! Znamená možnost, osvobozením od práce nepravé, pouze výrobné a chlebné nabýt svobody a času pro své pravé vyšší dílo životní: v tom je ohromný, vitální rozdíl! Pravou formulkou Nového Tábora je: Minimum práce pro sebe! maximum díla pro všecky! Minimum práce pro peníze! maximum díla zadarmo!

To je nepochybně formulka úžasná pro sluch této doby tak lačné peněz. A přec je to formulka odvozená prostě ze všech největších, nejoplodivějších životů lidských: všichni ti dobrovolní chudobní, jež

jsem uvedl (a jejichž řada je veliká) šli právě za touto zásadou: dílo zadarmo pro všecky — proto bylo jim třeba chudoby. Dnes arci nemůže se tomuto souvisu věcí ještě dobře porozumět, jen jednotlivci už to pochopili jako prosté tajemství zdaru svého díla životního. A jak by to už mohl chápat dnes národ, který svému osvoboditeli, za dílo jeho konané zadarmo, pro vyšší cíle mimozemské opovážil se podat hmotné zaplacení, za nejvyšší čin duchovní přinést hrubý lžidar velkostatku místo daru mravní proměny vlastní! A jak by se to mohlo chápat v národě, když hrubý lžidar, pohana díla, byl dokonce přijat!

Ale stát se schopen ku provádění této formulky, žít dílu, dílu pro všecky a dílu zadarmo, k tomu je třeba vnitřní jistoty zcela zvláštního druhu: jistoty, že je to pravé dílo a dílo pro boha. V tom je hlavní obtíž, ale i hlavní síla Nového Tábora: vztah k Duchu života, silný, živý, osobní poměr všech jeho členů k bohu — ne k bohu starého bytí, soudci a mstiteli, hrdlícímu se s člověkem nepřátelsky, nýbrž k bohu radostnému, věrnému uskutečňovateli svého ideálu vyššího krásnějšího bytí, Dělníku Umělci vesmírného Díla, v němž dílu člověka a lidstva náleží místo jako kusu pomoci, a jim úkol jako božím spoludělníkům. Komunism pravý nemůže se uskutečnit bez tohoto vztahu a bez jasného nesobeckého vědomí o něm. Bratrství závisí na »Otcovství«, pospolitost dělníků lidí mezi sebou na poznání tohoto poměru k Prvnímu Dělníku světa.

Mnohokrát už jsem mluvil o tom, že nejjistější cestou k jeho poznání je cesta Krásy, ať v přírodě přímo, ať v obraze přírody prošlé duchem člo-

věckým, v umění. Proto zbloudilo Táborství tak záhy, že od počátku postavilo se proti kráse a proti umění; bez krásy ztratilo pravý směr k Duchu, zatemnilo si v nitře jasnou představu o něm.

Toť ona nejdůležitější věc, kterou staré Táborství musí být dnes doplněno a zvýšeno: Krásou, soužitím všech s ní, zumělečtěním života. Maje oči pevně zdviženy ke kráse a ke hvězdám, komunism nemůže zbloudit.

Tato knížka »Ježíš, Tábor, Bolševik« je vyňata z většího souboru »Vánoce 1920«, v němž spisovatel projednává řadu nalehavých otázek dobových, usiluje svou prací podat čtenáři kus pomoci k osvobození vnitřnímu, bez něhož naše pouhé osvobození vnější, politická samostatnost zůstane jen svobodou kusou.

Knížka »Vánoce 1920« obsahuje ve dvou oddílech 26 prací (krom tří vesměs nové):

I. Klíč a ostruha. Oheň Molochův. Zlé dary. Svátky Břicha. Vánoce zvířat. Tatíček. »Podivuhodný život.« Strašidla. Konec pohádky. Hračky starým! Dobrodiní. Ježíšek, vychovatel. Svoboda a radostnost. Falsa. Ježíš, Tábor, Bolševik.

II. Na půlnoční! Tichá slavnost. Dary roku Manesova. Číst o Vánocích. Málo svátků! Konserva jarní radosti. Knížka lásky. Učitel umění života. Prorok či hadač? Nový Vyšehrad. Závěrek.

Vyšla v pěkné úpravě formátu shodného s ostatními knížkami Gammovými, o 256 stránkách a stojí už vázaná (kart.) 18.— Kč.

Zároveň s »Vánoci« II. (1920) vyšla ve druhém přehlédnutém vydání knižečka téhož spisovatele »Vánoce« I. (1900), ve stejné úpravě. Obsahuje články: Vstupní akkord. Velká věc. Svátky duší. Důtklivé rady. Místo gratulace. Zamrzlá okna. Uházené jiskry. Ježíšek — a Ježíš. Les na ulici. Ryba. Dost! Několik knih. Starý zvyk. Drátenická koleda. Štědrovečerní zpěv a nezmařitelnosti lidstva. Setkání. (Vánoční povídka.) Noční meditace. Akkord závěrečný.

Váz. výtisk knížky »Vánoce« I. (1900) za 7.50 Kč.

Od spisovatele »Vánoc« vyšly ještě knížky:

Sláva, burleska z r. 1824 (F. Šimáček).
Publikáni a hříšníci, povídky a karikatury (F. Šimáček).
Brázda, I. Uměním, II. Životem (2. vyd. — B. Kočí).
Rembrandt. O jeho grafice několik nápovědí. S obrázky. (Rozebr.; 2. vyd. v tisku — J. Štenc).
Hlas/1918, poznámky z oněch dnů (B. Kočí).
Ovoce a strom, essay vyňatý z »Brázdy« II. (B. Kočí).
Matka a dítě. (Ve sbírce »Pro dítě« — »Melantrich«).

Knihtiskárna
Jos. B. Zápotočný
v Rokycanech.
95276